

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Incllyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
proprietary Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt II. Ex Concilio (a) Pictaviensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

improbum usum accipiendus est textus in dicto can. 69 Posterioribus autem sæculis in Concilio Aquensi celebrato anno 1386. de laicis nobilibus ita cautum fuit: *Laici verò nobiles, & qui vel Christianissimi Regis Consilarii, & Officiales, aut ex Militaribus Ordinibus, aut communitatum Magistratibus fuerint, poterunt intra chorum admitti; ita tamen ut post clericos sedeant, nec inter clericos ipsos ipsi sedere liceat.* Refert Corjolanus in addit. ad summam, fol. 138. quod de Ducibus & Comitibus aliquando locum indebitum usurpantibus probat Alteserra de Ducibus lib. 1. cap. 17. etiam debitus honor illis servandus sit, juxta Concil. Wormat. can. 58. ibi: *Ut Episcopi provideant quem honorem presbyteri senioribus tribuant.* Troscian. can. 6. *Presbyteris vestris humilitatis exempla, & monita dare debemus, videlicet ut eis, in quorum ditione sue consistunt Ecclesie, congruum honorem & obsequium impendant debitum, id est, spirituale, atque ecclesiasticum; & hoc sine ullo typho, vel contentione, aut rebellionem.*

14.
De monachis

Supereff tantum, ut de Monachis agamus, qui primis Ecclesie sæculis sacris Ordinibus non initiabantur, cap. *Monachi cap. aduicimus* 16. q. 1. unde non incongruè ambigitur, an inter clericos, an verò cum laicis in Ecclesia consisterent? Et quia monachi laicorum statui plenè adscripti non erant, sed medio inter hos, & clericos gradu potiebantur, fateri necesse est, distinctum, diversumque locum monachos in Ecclesia tenuisse, extra chorum videlicet, sed propè cancellos; quod facillè probatur ex B. Dionysio Areopag. qui epist. ad Demophilum, partem templi patuisse refert plebi sanctæ, aliam Therapeutis, tertiam

Clero: & cap. 7. de hierarch. Eccles. ait: *Hi qui monachi sunt ordinati, adytorum porta segregata sunt, iuxta quas initiantur, & adstant non ad custodiam, sed ut ordinem recognoscant suum, sintque ipso populo propinquiores Sacerdotibus.* Deinde sanctus Basiliius Magnus homilia 2. de laudibus jejuni, ita scribit: *Jejunantem inter sacrorum cancellos recipit Dominus, at luxu, crapulaque plenum, veluti prophanum, & à sacris alienum nequaquam admittit.* Ubi, sicut non est dubium, quin cancellosum nomine intelligat sanctus non eos, qui choro propriæ clericorum stationi circumdati erant, sed quibus proximus choro locus à reliquis sejungebatur; ita jejunantis vox apud eundem non quemlibet jejuniu corpus macerantem significat, sed eum, qui monasticam vitam professus est Gregorius Nazianz. orat. 32. ubi de singulorum, qui concionanti, & sacrificanti aderant, locis, & ordinibus verba faciens, ita scripsit: *Vale Cathedra, invidiosum hoc, & periculosum fastigium Pontificum, concilium Sacerdotum, non minus maiestate, quam astate ornatorum, & quicumque tandem alii circa sacrosanctam mensam ministratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis, vale Nazareorum chori, virginibus sanctimoniam, mulierum modestiam.* Ubi pro Nazareis monachos accipi probat Vicecomes volum. 3. lib. 2. cap. 38. & ita dum Gregorius prius de clericis, postea de monachis, tandem de laicis agit, apertè demonstrat, monachos in diverso loco clericis immediato sedisse; quod & docent Lemaître in confutatione Sorbon. 1. p. cap. 2. & de monachis lib. 1. cap. fin. in principio. contra Hallierium Cellotius de hierarch. lib. 7. cap. 1. per tot. Francisc. Hallier. in vindiciis lib. 4. c. 1.

CAPVT II.

Ex Concilio (a) Pictaviensi.

Clerici arma portantes, vel (b) usurarii, excommunicentur.

NOTÆ.

1. (a) *Pictaviensi.* Can. ult. juxta editionem Baronii anno 1100. num. 19. Corjolani in summa fol. 490. De hoc Concilio & causa illius congregationis nonnulla notavi in cap. 1. de astate & qual. Etiam reperitur textus hic in cap. 2. hoc tit. in 1. collect.
2. (b) *Vel usurarii.* Ita legitur in dictis editionibus Baronii, & Corjolani, & in Regia tom. 14. Conciliorum: unde necesse non est cum repetentibus in præsentii conjunctivam accipere pro disjunctiva; sæpiùs enim brevitatis causâ Patres hujus Concilii diversa sub uno canone statuerunt, ut notavi in cap. 1. de filiis Presby. & ita quia parem poenam imponebant clericis usurariis, vel ipsis arma portantibus, idè eos tam armatos, quam usurarios in hoc canone conjunxerunt. De clericis usurariis agemus (si Deus vitam, otiumque dederit) in cap. 1. de usuris, in præsentii tantum de deferentibus arma videamus.

COMMENTARIUM.

3. EX hoc canone sequens communiter deditur assertio: *Clerici arma deferre non de-*

bent, aliàs deponuntur. Probat eam Concil. Tolosan. can. 44. sub Honorio I. celebratum: *Clerici qui in quacunque seditione arma volentes sumserint, aut sumperunt, reperi, amisso ordinis sui gradu, in monasterium contradantur perenniter penitentis.* Item Concil. Francicum celebratum sub Carolo Magno Principe, præsidente Legato Sedis Apostolicæ Bonifacio Moguntinensi Archiepiscopo: *Servis Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum, & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solemniam adimplenda, & Sanctorum parocchia portanda, ad hoc lecti sunt; id est, unum, vel duos Episcopos cum Capellanis suis Princeps secum habeat.* Idem antea statuerat scribens ad eundem Bonifacium Zacharias I. epist. 8. & 9. idem & Carolus Magnus in constitutionibus suis: idem omnino & Concil. Metense cap. 10. sub Arnulpho, & Concil. Biterrense can. 14. Concil. Moguntin. 4. can. 74. *Not. qui reliquimus seculum, id modis omnibus observare volumus, ut arma spiritualia habeamus, corporalia dimittamus.* Concilium Wormatiense sub Pipino, can. 16. *Ut arma clerici non porrent.* Claromontanum sub Urbano II. can. 4. *Ne aliquis clericus arma deferat.* Ravennat. tempore

Conclusio
traditur &
probat.

tempore Honorii IV. can. 3. cap. eos 20. q. 3. cap. porro 16. q. 3. cap. quisquis 17. q. 4. cap. cum clericis de voto cap. quod in dubiis 5. de penis. cap. in audientia, de sent. excom. cap. clericus 8. 41. dist. cap. si quis, 41. dist. cap. 6. §. clericus cap. 12. cap. penult. de homicid. cap. non pila, cap. convenior 23. q. 8. Clem. 1. §. quia vero, de statu monach. Clement. unica. vers. Quidam cum armis, de excess. Pralat. Concil. Britannicum sub Agathone: Statuimus etiam, atque decernimus, ut Episcopi vel quicumque Ecclesiastici ordinis religionem vitam professi, armis non utantur. In exceptionibus Ebberti Eboracensis Episcopi, num. 17. hæc leguntur; Nemo sacerdotum ex numero arma pugnantium unquam portet. Innocent. III. lib. 1. epist. 43. Sanctus Bernardus epist. 203. Nec clerici est, pugnare armis militaribus. Concil. Illerdense celebratum anno 1219. sub Joanne Cardinali A. S. L. in Ecclesiis, civitatibus, villis, vel aldeis clericis cultellos acutos portare non presumant; lex 53. §. circumcingere. C. de Episcopis & Clericis: alia congerunt Crespetius in summa, verbo Arma. Illustant ultra congeltos in præsentia Garanna & Barbofa, idem Barbofa de officio Parochi cap. 6. & de jure Eccles. lib. 1. cap. 4. num. 137. Ant. Augustinus epist. lib. 6. tit. 54. Acunna in d. c. Clericos, 41. dist. Bobadilla lib. 2. polit. cap. 5. Cironius in 5. compil. in cap. 1. de sent. excom. Salmutius ad Panorolum lib. 1. tit. 56. Wadingus in notis ad opera D. Francisci, fol. 265. Joannes Garcia in summa tract. 1. diff. 2. dub. 2. num. 9. Claudius Elpenceus lib. 2. digress. cap. 6. Ant. Augustinus lib. 3. tit. 43. Rouffelus lib. 4. hist. jurisd. cap. 4. Theophilus Raynaud. tom. 7. de religioso locato, fol. 193. Florens in præsentia.

4. Hæc tamen assertio difficilis redditur ex sequentibus juris principiis. Et primò, nam armorum finis est defensio propriæ vitæ, aut bonorum. Novell. 85. cap. 4. in fine, nec divitiarum secuta est possessio, nisi armorum defensione servetur. Vegetius lib. 3. de re milit. & cum juris gentium sit, vim atque injuriam propulsa, l. ut vim, ff. de iustitia & jure, l. 45. §. 4. ff. ad leg. Aquil. & ipsa naturalis ratio permittit, ut à periculis nos defendamus. l. utaque 4. ff. ad leg. Aquil. unde jus hoc, ut arma armis repellere liceat, à natura comparatum dicitur, l. 1. §. vim vi 27. ff. de vi & vi armat. sæpe enim prærens necessitas moram judiciorum non admittit, l. 1. §. sed excipiuntur 2. de feris, l. 3. §. ut ff. ad legem Cornel. de sicar. l. 7. §. 1. ff. quod vi aut clam, cap. 3. 23. q. 1. Igitur hæc defensio omnibus permittitur, quæ ex delatione armorum provenit, clericis auferri non debet. Augetur hæc difficultas ex præcepto Domini nostri Jesu Christi, qui sæpius etiam sacris Ecclesiæ ministris iussit arma deferre; in ipso enim limine suæ passionis Apostolos admonuit, ut gladios compararent, his verbis Lucæ cap. 22. vers. 36. Qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat illum. Nec D. Petro Apostolorum Principi, percussenti gladio auriculam militis, iussit Dominus projicere gladium, sed potius custodire, & conservare, his verbis, Matthæi cap. 26. vers. 52. Convertere gladium tuum in locum suum. Igitur à clericis statim alienum non est, gladios deferre, seu arma portare.

Quæ difficultate minimè obstante, vera est prærens decisio, pro cuius expositione sciendum est, arma translativè, & minùs propriè accipi pro quolibet munimento, quo quis gaudet; sic

instrumenta rustica agricolatum arma dixit Virgilius lib. 1. Georg. vers. 60. Dicendum est quæ sint duris agrantibus arma. Et Nautarum lib. 5. Æneid. Colligere arma jubet, validisque incumbere remis. Sic studiosorum arma libri dicuntur. Gæddeus in l. 41. num. 6. ff. de verb. signif. & insignia gentilitia communiter arma dicuntur. Höpingius de jure insignium, in princip. num. 31. propriè tamen arma intelliguntur, quæ principaliter secundum naturalem utum ad defendendum, & offendendum sunt ordinata, ut gladius, lancea, bombardæ, ballista, de quibus Virgil. lib. 1. Æneid. vers. 54.

Unde Consultus in l. armatos 9. ff. ad leg. Juliam de vi publica, armatos non tantum eos accipiendos esse monet, qui tela habuerunt, sed etiam quicquid aliud, quod nocere possit. Faciunt lex quod est 3. §. armis, ff. de vi & vi, lex 2. ff. de vi bonor. rapt. junctis traditis per Bocerum clas. 4. dist. 13. thesi 7. Pancirolam ubi supra, & in nov. Imperii, cap. 66. Demsterum ad Rosinum lib. 3. cap. 5. Tabor. in armament. in principio; quo modo in præsentia prohibitione, & similibus inhibitionibus de armis non deferendis, arma accipiuntur pro omnibus illis instrumentis, quibus ad nocendum homines utuntur, & eo animo deferuntur; unde armorum prohibitio cessat, ubi quis arma ad panem incidendum, vel ad aptandas pennas portaverit, vel etiam cultellos minores. cap. lator, 9. de homicidio, qui armorum appellatione non veniunt, Novella 85. cap. 4. ibi: Permittimus cultellos minores. Quod tamen intelligitur de cultellis modò definitis; nam cultelli majores, cultri dicti, cum quibus gravis percussio inferri potest, prohibentur clericis, & monachis. Concil. Illerd. supra relatum, Arnulphus Episcopus Lexov. epist. ad Alex. Papam, ibi: Ac nisi de cultellis eorum pugionem provida sustulisset antiquitas, sæpius usque ad alternas etiam mortes intemperantia defecisset. Notavit Cironius in cap. 1. de sent. excom. in 5. compil. quo modo accipienda sunt plura statuta Pontificia, quæ cultellorum gestationem prohibent apud Arniseum lib. 2. de jure maiest. cap. 5. §. 5. pag. 337. Arma igitur offensiva, vel defensiva, quæ ad armandum hominem inventa sunt, hæc prohibitionem continentur. Cæterum quæ ad armandum hominem facta non sunt, lædere tamen quem possunt, ut lapides, fustes, & similia, licet in maleficiis perpetratis armorum nomine veniant; tamen in simplici prohibitionem gestationis armorum non continentur, nec etiam pœnam adiectam deferenti arma patitur, qui arma defert ad nocendum fabricata, ita tamen corrupta, ut nocere amplius nequeant, & speciem tantum armorum habeant. Riccius decis. 63. Curie Neapolit. ubi decisum refert, quod clericus, qui archibuserum gestaverat absque silice, sive fusili, canibusque ferreis, absolutus fuit à Synodi provincialis Neapolit. pœna contra portantes arma, cum talia non portaret, quæ apta erant ad nocendum, argumento legis Quinius 27. §. qui aurum 3. ff. de auro & argent. probat Decianus consil. 122.

Secundò sciendum est, armorum delationem, seu usum regulariter privatis prohiberi in l. unice C. de armorum usu, extrationibus, quas infra in ejus

6. De armorum usu prohibito.

Handwritten stamp: ALEXANDER 1720

ejus interpretatione assignavimus, aded ut nec fabris ipsorum usus permittatur, *novella 85. cap. 1. ac nec militibus quidem extra usum belli, ut probat Arniseus d. cap. 5. p. 340. ex l. qui commea- us 14. ff. de remilit. ibi: Armorumque custodi- runque ea culpa imputatur, si arma militi commisit non suo tempore. In posteriori aetate nobiles à plebe distinxit delatio armorum Guather us lib. 3. Ligust. in Frider.*

Uique suis omnem depellere sinibus hostem Possit, & armorum patriam virtute tueri, Quoslibet ex humilis vulgo, quod Gallia fœdum judicat, accingi gladio concedit equestri.

Quo ex loco intelligimus de nobilibus tantum accipiendum esse canonem 17. Concil. Mogunt. 1. ibi: *Laicis vero, qui apud nos sunt, arma portare non præjudicemus, quia antiquus mos est, & ad nos usque pervenit. Et tunc nobiles enses accipiebant de altari. Petrus Blef. episc. 94. ibi: Sed & hodie tyrones enses suos recipiunt de altari, ut profiteantur se filios Ecclesie, atque ad honorem sacerdotii, ad iunctionem pauperum, ad vindictam malefactorum, & patriam liberationem gladium accepisse. Probat Alteserra de Ducibus, cap. 7. ob institutum verò, & peculiarem professionem ab armorum usu arcentur non solum Philosophi, l. professio 6. C. de muner patrimon. lib. 10. l. 1. §. an 4. ff. de variis, & exora ordin. cognit. l. 8. §. 4. ff. de vacat. muner. verum etiam Clerici, ex hoc textu, & ex supra relatis monachi; unde jure feudali eo ipso quod vassallus votum religionis emisit, arma deponere cogitur, nec ea amplius recipere potest, lib. 2. feudor. tit. 21. & 26. Similiter & qui poenitentiae folemai caput subdiderant, arma deferre nequibant, cap. admonere 33. q. 2. cap. de his verò 26. q. 7. cap. contrarium, cap. falsus, de poenit. dist. 5. Synodus apud Wormat. tempore Ludovici apud Hincmarum Rhemenf. ibi: *Quicumque propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam duxerit uxorem, armis demissis publicam agat poenitentiam. Sigebertus in chron. Ludovicus Imperator, à suis desertus, ac proditus, & in potestatem filiorum redactus, Episcoporum iudicio arma deposuit, & ad agendam poenitentiam inclusus est. Notarunt Juretus ad episc. 85. Ivonis, Alteserra ubi proxime.**

7. *Unde apparet ratio traditur ratio dendi.* *entis decisionis; non enim clericorum armis gladii, sed dolor, fletus, orationes, & lacrimae, cap. non pila, cap. convenior 23. q. 8. debent enim clerici exemplum Christi sequi, qui in Ægyptum ob Herodis lævitiam fugiens, & lapidibus Judæorum cedens, non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi, cap. 1. 23. q. 3. Accedit, quod repugnat habitui, & honestati sacerdotali, arma gestare; qui enim armatum se contuetur, arrogantior fit, & ad injuriam inferendam concitatur. Hinc arma causam saltem per accidens præstare dicuntur ad delicta perpetranda, l. si servus, ibi: *Armorum fiducia, C. de his, qui ad Ecclesiam, l. si quis in hoc genus 10. vers. quod ff. C. de Episc. & clericis.* quod ab honestate clericorum profusus alienum est, ferro enim sanguis ellicitur, à quo clerici abstinere debent, can. 27. Apostolor. Olim tamen abusus tantus inoleverat, ut passim Episcopi, & clerici armati incederent, ut refert Aymonius agens de Ludovici Imperatoris temporibus, ibi: *Tunc cæperunt deponi ab Episcopo, & clericis cingula balthæis aureis, & gemmeis cultris venerata, Accedit etiam, nam aded Ecclesia ab-**

horruit usum armorum in ejus ministris, & cæteris fidelibus, ut etiam laicis accedentibus ad Ecclesiam juberet prius arma deponere, ex actis Concilii Ephesini supra in cap. 1. retuli. Concilium Salegust. can. 8. ibi: *Decretum est etiam in eodem Concilio, ut nemo gladium in Ecclesia portet, regali tantum excepto, Aurelian. 3. cap. 28. Cabilon. cap. 17. Illustrat Theophilus Raynaud. tom. 17. de relig. lorisato, fol. 192. Filescus in cap. 1. de offic. ordin. §. 11. Carolus lib. 7. capitul. cap. 202. illic: *Sacrificia matutina Missarum, sive vestertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum usum spectet, quod qui fecerit, in sacerdotii potestate consistat, quali eum districtione debeat castigare. Et d. Clementina 1. §. quia vero, de statu monach. Nec tantum in templis, verum nec in eorum aëris, cellulis, seu domibus, l. pateant 3. §. arma, C. de his qui ad Ecclesiam confug. usque aded, ut armatis ad Ecclesias immunitatis causâ confugere non liceat; sed si arma secum in Ecclesiam intulerint, jubentur ea deponere eunt religione, ac, nisi ea deponant, ab Ecclesia abstrahuntur, dicta l. 3. §. ult. & servus, qui cum armis ad Ecclesiam confugerit, inde extrahi debet; & si resistat, impune potest interfici, l. si servus 4. C. eod. tit. Igitur si laicis fidelibus, qui accedunt ad Ecclesiam, prohibetur arma gestare, quanto magis clericis, & ministris Ecclesie prohiberi debet. An verò iudices seculares possint clericos arma deferentes illis spoliare, dubium est; Affirmat P. Caball. resolut. cent. 1. casu. 9. num. 13. Covar. lib. 2. var. cap. 20. num. 28. & practica. q. 37. num. 7. Bobadilla lib. 2. polit. cap. 28. num. 66. Peguera decis. 56. num. 11. Roussel. lib. 4. hist. Pont. juris. cap. 3. num. 39. plures, quos refert & sequitur Vela tom. 2. dissert. 44. num. 47. Negat Vazquez in 1. 2. disput. 167. cap. 4. num. 31. Cui sententiae libenter adhaereo, nisi à Prælati propriis admoniti fuerint, ut ea deponant; quia cum post tertiam monitionem privilegium fori amittant, cap. audientia 25. cap. contingit 45. de sentent. excommunic. justè à iudice seculari illis arma auferuntur. Prosequitur latius Barbosa in collecti. ad hunc textum, & tom. 6. in select. ad hunc textum. Praxitam apud nos receptum esse, ut clerici reperti cum armis post noctis horam, vulgò de la queda, possint illis spoliari, pluribus relatis testantur Azevedo in l. 9. tit. 3. lib. 1. recopil. Bobadilla lib. 2. polit. cap. 13. num. 87. & lib. 2. cap. 18. num. 66. Vela dicto num. 47.**

8. *Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam à præfenti generali prohibitione necessitas casus excipiendi sunt, ut contra vim, tum sibi, tum patriæ illatam, armis sese clerici defendere possint, cap. olim, ibi: *Vim vi duxeritis repellendam; de restitu. spol. cap. cum presentium, 3. de clerico percussore, cap. dilecto 6. de sent. excom. in 6. Eadem ratione, si civitas ab hostibus oppugnetur, clerici arma defensionis causâ sumere possunt, cap. petitio, ibi: *Tam clericis, quam laicis, de homicidio; cap. pervenit, de immunit. Eccles. Citra illum tamen necessitatis casum non debent Clerici arma sumere, cap. clericum 23. q. 8. Grotius de jure belli, lib. 1. cap. 5. num. final. Nec obstat augmentum deductum ex dicto cap. 22. D. Luca; non enim ibi jubet Dominus enses emi ad inferendas injurias, sed ad extollendam justitiam; non ad feriendos satellites, sed ad instruendos Christianos. Petrus gladiò percussit, sed objurgatur à Christo, qui vult in comitatu gladiòs***

gladios haberi, sed non in homines distringi. Quis ergo gladii usus? Cur, interrogat Ambrosius Petri nomine, emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? Cur haberi precipis, quem vetas promi? Et respondet, ut sit parata defensio, non ultio necessaria; & videat potuisse vindicare, & noluisse: docet Wadingus ad D. Franciscum tom. 1. fol. 263. Accedit ratio significandi utramque potestatem, gladii videlicet spiritualis, & temporalis, in Ecclesia esse, ut illustrat Bobadilla d. cap. 11. per totum.

Sed hucusque traditis obstat textus in cap. 3. de cleric. percuss. ubi clericus arma accipiendo, est homicidium exinde sequatur, non puniatur, nec irregularis sit. Igitur quia licet clericis arma portare. Augetur hæc difficultas ex can. 55. D. Bassini ad Amphitrochiam, ibi: *Qui se latronibus adversos objungunt, si sint quidem extra Ecclesiam, ab omni comminatione arcentur; si sint autem clerici, a gradu deponantur. Quicumque enim, inquit, gladium accipit, gladio peribit.* Ubi in eadem specie docetur, clericum cum gladio in latrones irruentem debere deponi. Pro cuius difficultatis solutione, & antimonie conciliatione, dicendum est cum Balsamone in d. Fo. can. 55. distinguendum esse inter eos, qui irruerunt in latrones necessitatis causa, cum aliter res suas, vel se defendere nequeant; & inter eos, qui nullam necessitatem coacti in eos irruerunt. Primo casu cum defensionis causa tantum irruerint, nullam ex tali percussione irregularitatem contrahunt, cap. 1. ubi lat. Deo volente, dicemus, de homicidio; quo casu procedit textus in d. cap. 3. de cleric. percuss. Secundo vero casu, cum nullam necessitatem coacti ad percussorem processerint, dicendum est non solum illum irregularitatem contrahere, verum & deponendum esse, juxta sententiam D. Bassini in d. can. 55.

Pro corone hujus commentarii, dum in usum & gestationem armorum incidimus, exponenda est difficilis constitutio Valentini Imperatoris, quæ extat in l. unie. C. ut armorum usus. Ut incipit Principe sit interdictus, in Codice Justiniano; in Theodosiano vero Codice sub generali rubrica, quorum usus interdictus est, his verbis: *Nihil præter nos infans, & inconvulsus, quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur.* Data 3. Non. Octobr. Altino, Joviano, & Vartorianus Coll. Quæ verba de privata civium exarmatione acceperunt Bartolus, & cæteri repetentes ibi, Hieronymus Butigela in l. 1. num. 102. ff. de verb. oblig. Corneus, Socinus, & Corta congesti à Hieronymo Duennas regul. 57. Fatuatio in practi crimin. q. 28. num. 65. inde arma movere, pro bellum indicere accipit in eo textu Lucas à Penna. Alter etiam accipit textum illum Gudelinus de jure novissimo lib. 5. cap. 33. cuius interpretationem refert Tabor. in armament. cap. 1. num. 10. Sed his & aliis omisis, ut vera sententia ipsius legis pendatur, aliqua de eius auctore, tempore, occasione, & consulibus, quibus dirigitur, prælibanda sunt. Epigraphæ ita habetur: *Imp. Valentianus, & Valentini AA. ad Bulephorum Consularem Campaniam; ubi exprimuntur nomina, tam Imperatorum, qui rescribunt; quam Consulibus, cui rescribitur.* Nec audiendus est Menochius de arbit. casu 394. num. 23, qui textum illum Theodosio tribuit, cum sit Valentini I. Cum enim Jovianus statim post necem Juliani, 5. Kal. Jul. A. C. 393. Im-

perator dictus, enecatus esset mense 8. Imperii, videlicet 17. Februarii, ut referunt Nicephorus Calixtus lib. 10. hist. Eccles. cap. ult. ex Ammiano, Theodoro, Rufino, & aliis Calvinus in Jo. viannum pag. 536. suffectus ei fuit Valentianus I. anno 394. qui ob multitudinem hostium Imperio imminentium, fratrem Valentem collegam ascivit, eique oriente permisso, in occidentem ipse concessit, teste Petavio r. p. ration. temp. lib. 6. pag. 376. Hoc itaque tempore, cum veluti per universam Romani Imperii ambitum buccinæ classicum canerent, & excitæ gentes levissimè limites sibi proximos propullarent, dum Gallias, Rhetiasque, ut Ammiani verbis lib. 26. utar, Alemanni popularentur, Sarmatæ, & Quadi Pannonias; Picti, & Saxones, & Scoti Britannos, &c. perculli, tot tantisque motibus Imperii Proceres, Dynastia, Civitates, Provinciales, cæteri, arma circumspicere, arma fremere, arma movere. Quod ne contra leges Julias factum videretur, hi, & illi consentum Imperatoris elicere conati sunt, Bulephori Consulatis Campaniæ intercessione usum. Quoad Bulephorum, cui rescribunt Imperatores, sciendum est, quod Augustus occupato Imperio provincias, quas anouis Magistratum imperiis regi nec facile, nec tutum esset, suæ curæ reservavit; cæteras sub Senatu, & populo relictas Proconsulibus sortitò permittit. Suetonius in Octavio, cap. 47. eas, quæ sub Senatu relictæ fuerunt, Consulares; quæ autem Imperatorum partibus cesserant, Proconsulares dictas fuisse, Pompon. Lætus tradit de Magistr. Rom. cap. 23. Alii rectius docent, in Imperatorias provincias, Præsides, in alteras Proconsules missos fuisse. Wlemb. ad in. de offic. Procons. & Leg. Cujac. lib. 20. observ. 27. ubi in fine notabilem differentiam adjicit, quod Proconsules antea essent Magistratus, qui quoad Senatum placuisset; Præsides autem, quandiu Principi visum fuisset, regimen obnerent. Enimvero distinctio hæc (inter provincias Proconsulares, & Imperiales) non diu ab Augusto stetit. Cujac. in comment. ad l. 3. C. de jure fisci. Vide de Hadriani distributione provinciarum, ex Spartiano, & Capitolino Rosin. lib. 10. antiquit. cap. 16. ideoque Moderatores provinciarum, l. Curiales 25. de Decur. Præsides, Rectores, Correctores, Consulares, jam dudum promiscuè dici cæpere, l. unie. C. ut omnes judices, tam civil. quam crimin. Consulares autem dicti sunt antiquâ consuetudine, quod commissa illis esset provincia, tanquam ex consulibus regenda. Ioan. Gudelin. de Magistr. Rom. cap. 23. Tali cum potestate præerat Bulephorus noster Campaniæ provinciæ Italiæ; juxta Samnites, Hirpiniæque ad mare inferum sitæ, quæ hodie terra de Labor appellatur; felici, & beatæ regioni, humanas cupiditates si arbitretis, in qua idem Liberi Patris cum Cerere certamen extitisse tabulantur Philippus Cluver. lib. 3. introduct. Geograph. cap. 29. Eæt enim secessibus amœnis aptissima; unde & secreta, & Campania sinus, cap. 66. & Campania amœna, apud Symmachum lib. 7. epist. 35. Sueton. in Augusto cap. 72. aliosque scriptores passim celebratur. Et hæc quidem de inscriptione. Nec prætereunda est subscriptio, quæ loci & temporis circumstantias suggerendo non parum lucis itidem intellectui ipsius functionis affert; locus ubi rescriptum hoc dictatum fuit, est Altinum, in provincia Venetiæ, ut docet

Victor Schot. cap. 26. & tabula Peutingeriana, vulgò *Altino*: unde forsitan est, quod in Codice Theodosiano librarius, seu amanuensis, non solum in hoc textu, sed & in his, qui mox recensentur, semper stylo vulgari scripsit, literas eas datas esse Altino, pro Altini, ubi tunc Valentinianus senior hujus constitutionis auctor consistebat, quod variè ibidem ab illo hac tempestate promulgatæ constitutiones, quæ in Codice Theodosiano passim occurrunt, liquido ostendunt, veluti dicta lex i. & 2. C. Theodos. quibus equorum usus concessus est, aut denegatus, lib. 9. tit. 30. lex 6. quorum appellationes non recipiantur, lib. 11. tit. 36. lex unica de Nautis Tyberinis, lib. 14. tit. 21. lex 7. de posteribus, & catabolensibus, lib. 14. tit. 3. lex 7. C. de penis lib. 9. tit. 40. Mortuus est equidem Jovianus Imperator 13. Kal. Martii, teste Socrate lib. 3. cap. 22. & Eutropio lib. 10. filio Valeriano parvulo relicto, Neque tamen nomina in fastis mutata sunt; licet enim Cæsar, teste Dione lib. 45. consulatus tempus annuum, & regulare valde mutaverit, effeceritque, ut ad mentes, & dies aliquando Consules fierent; illud tamen postea constanter custoditum fuit, ut ab illorum nomine anni notarentur; nullo habito respectu ad officii durationem. Hinc distinctio illa consulum in ordinarios, & successores; quam prosequuntur Rosinus lib. 7. antiquit. Rom. cap. 9. Arniseus lib. 2. relect. polit. cap. 6. sect. 4. Cuspinianus, Cassiodorus, Panvinus, & alii de fastis Consul, agentes. Constantinum denuò consulatam annum restituisse, referunt Turnebus lib. 5. advers. cap. 50. Lipsius de Magistratibus, cap. 9. Inde etiam Jovianus post facta inter Consules refertur, cui etiam adscribitur nobilis constitutio textus in l. si quis 5. C. de Episcop. & Cleric. cuius etiam meminerunt Nicephorus Calixtus lib. 10. histor. Eccles. cap. 39. Zonaras tom. 3. Annal. in Joviano; licet subscriptio ipsius textus mendosa sit, cum vulgò legatur datam esse 11. Kalend. Martii, Gratiano A. 3. & Merobaude Consulibus; cum constitutio illa edita fuisset quadriduo ante obitum Joviani, cum Consules essent ipse, & Varronianus, l. 2. C. de rapin. virginum, quem errorem jam agnovit, & emendavit Baronius anno 363. num. 129. pag. 197.

11. *Prosequitur* His animadversis jam verba ipsius constitutionis breviter perstringamus: prohibitio illis generalibus verbis continetur: *Nulli tribuendum esse, &c.* quibus non solum Dynastæ, Nobiles, verum & universi cives continentur, ut in l. nulli 3. quod cuiusq. universi, l. 13. C. de fundis patrimon. lib. 11. & aliis pluribus; etiam utuntur Imperatores dictione, *provisus*, ut excludantur omnia, quæ in contrarium excogitari possunt, ut in l. ult. C. de formulis, l. 1. C. de frumento urbis, lib. 11. Prosequuntur ea verba, *armorum movendorum*, quibus prohibetur usus publicus, seu privatus movendi arma, etiam sub prætextu, & colore turbatarum ingruentium. Adhibent etiam limitationem Imperatores his verbis: *Nobis inscius, &*

inconsultis, id est, voluntate Principis non prius imploratâ, & impetratâ; quam limitationem legimus in l. nullus 4. C. ad leg. Jul. majest. l. 13. ff. de transact. l. anfertur 46. §. 7. ff. de iure iur. l. 6. §. 1. ff. de offic. Proconsul. l. 2. C. de cadaver. punit. docuerunt Jacob. Gothofredus in dicta l. 1. C. Theodos. quorum usus. Arniseus de majest. cap. 5. de potest. armorum. Nec superfluo dicitur, *inscius & inconsultis*; cum enim turbulentis primis temporibus conniventia Principum præsumeretur, ut in l. 4. §. 1. ff. de manumiss. & casibus relatis à Tacito lib. 12. annal. Lipsio lib. 4. polit. cap. 3. num. 17. idèd non solum scientia Principis, verum & ejus voluntas desideratur. Sensus ergo prædictæ constitutionis est: Campaniæ incolæ, Dynastæ, Nobiles, & cæteros cives, cum agnoscerent, post subitaneas Principum Juliani, Jovianique mortes, diademate jam in Valentinum, Valentemque diviso, varios undique motus suboriri, petiit à Rectore suæ provinciæ Bulcephoro, ut sibi copiam faceret armorum, & facultatem tribueret arma sua gestandi in publico, illisque adversus omnes insultus utendi. Consul, cum sciret, talia concedere non posse, quæ lege Julia majestatis verita fuissent, l. 3. ff. ad leg. Jul. majest. consuluit Imperatorem Valentinianum, qui nomine suo, & collega respondit, nulli provinciali cujuscunque conditionis armorum movendorum copiam tribuendam esse, nec singulatim, nec turmatim, inscio, aut inconsulto Principe. Unde non rectè Barolus, quem sequitur Cujacius in eo textu, generale summarium ita deduxerunt: *Nulli liceat arma portare sine Principis licentia; cum ex justa & honesta causa liceat privatis arma deferre.* Nec rectè pro sua sententia Cujacius expendit Sinesium episc. 107. lbi: *Non licitum est privatis hominibus arma deferre*; nam ea verba apud Sinesium non leguntur affirmativè, sed cum interrogatione; nec ea sententia est ipsius sancti Episcopi, sed alterius, quem refellere & convincere Sinesius intendebat, ut constat ex integra epistola, lbi: *Jucundus es, cum nos arma fabricare prohibes, hostibus latè omnia tenentibus, omniaque deprædantibus, atque indies integram populum confertim jugulantibus, cum miles nullus adsit, qui quidem compareat; quæ cum ita sine, tantumne licere negabis privatis hominibus arma ferre?*

12. *Exponitur* Nec etiam usum armorum privatis indistinctè prohibitum esse, suadet ex lege §. 1. ff. ad leg. Juliam de vi publ. in illis verbis: *Eadem lege Julia leg. Jul. de tenetur, qui pubes cum telo in publico fuerit.* Loquitur enim lex Julia de usu, gestatione, seu delatione armorum in publico, cum vel cætus, turba, seditione fieret, l. 5. ff. eodem: vel si quis idèd cum telo ambulasset, ut talia facilius perpetraret, l. 4. ff. eodem. Excipitur autem ipsa lege Julia gestatio causaria, seu ex honesta causa suscepta, ut sunt venationis, itineris, vel navigationis, l. 1. ff. eod. vel ubi quis telum tutandæ salutis suæ causâ gestasse probatur, l. penult. §. ult. ff. eod.